

Anders Behring Breivik har sittet isolert i fire og et halvt år – som er kortere enn det Den europeiske menneskerettsdomstolen godtok for terroristen «Sjakalen». «Det går selvsagt ikke an på generelt grunnlag å hevde at en langvarig isolering er innenfor grensene for det lovlige», skriver professor Kristian Andenæs. FOTO: MARTIN SLOTTIMO LYGSTAD

dig med et grundig medisinsk og psykologisk grunnlag for å vurdere hvordan det spesielle fengselsregimet virker på ham. Dersom isoleringen får lov til å fortsette til det blir konstatert uopprettelige skadevirkninger, er det for sent.

Menneskerettigheter og norsk lovgivning
Menneskerettigheter kan i en del tilfeller være et korrektiv til norske forhold. Men med deres ofte upresise innhold, og som universelle regler, har de nok som oftest et sikrere nedslagsfelt i krig, folkemord og diktaturstater enn til å sette målestokken for akseptable soningsforhold i verdens best utviklede demokratier.

Avhengig av hva som kommer frem under den forestående rettsaken, er nok de norske reglene for straffegjennomføring betydelig bedre egnet til å ta stilling til om Behring Breiviks soningsforhold er i strid med regler vi er bundet av i Norge. Det gjenstår å se om en norsk domstol er i stand til å behandle en kontroversiell sak ut fra reglens innhold og forutsetninger og ikke la seg påvirke av utenforliggende hensyn.

Generelt mener jeg at skadevirkninger av isoleringen i for stor grad blir avpersonifisert

Matproduksjon. Vi må betale mer for å lage norsk mat, men det er ikke for å redde bøndene.

Fem grunner til å fortsette å produsere mat i Norge

Debatt

Marte Ramborg
Tankesmien Agenda

Eivinn Fjellhammer
AgriAnalyse

93 prosent av oss mener det er viktig å produsere mat i Norge. Politikerne er skjønt enige om at vi skal øke matproduksjonen. Likevel går norsk matproduksjonen ned, som NRK Brennpunkt viser denne uken i dokumentaren «Framtidsbonden».

Utviklingen må snu. Det enkle svaret er at for å produsere mer norsk mat, produsert slik forbrukerne forventer, må vi gi landbruket et økonomisk løft. Dette løftet kan og bør knyttes til klimatiltak i landbruket. Slik slår vi to fluer i en smekk: mer mat og mindre CO₂.

Dårlig idé å importere alt

Vi bruker mindre av fellesskapets ressurser enn vi tror på norsk mat. Norge bruker omtrent 0,9 prosent av BNP i direkte støtte til jordbruket (ned fra 2,7 prosent i 2000). Land som Sveits, Island og Japan bruker litt mer. EU bruker ørlite mindre (0,8 prosent). Som forbrukere bruker vi rundt 12 prosent av inntekten vår på mat. Det er en mindre andel enn for de fleste andre i verden.

Norge har et klima, en geografi og et kostnadsnivå som gjør at det meste av maten vår kan produseres billigere i andre land. Både folk og politikere er likevel enige om at det er en dårlig idé å satse på å importere alt unntatt potet og fisk.

Grunner til å fortsette

Det er mange gode grunner til å fortsette å lage mat i Norge. Her er fem av dem:

1. Matsikkerhet: Under et intervju på NRK Radio på frigjøringsdagen 8. mai i fjor uttrykte Kåre Willoch bekymring for Norges matsikkerhet. Han tenkte tilbake til krigen da folk dyrket opp hager og grøfter. Han fryktet for vår evne til å håndtere en krisesituasjon når kunnskap om jordbruk forsvinner og vi bygger ned matjord.

Med vår betalingsevne er vi trolig blant de nasjonene som sist vil rammes av for lite tilbud av mat i verdensmarkedet. Men i en urolig verden, og med klimændringer som gjør det vanskeligere å dyrke mat på store deler av kloden, er det likevel klokt å ønske seg en viss egenproduksjon. Bare rundt 10 prosent av verdens mat krysser i dag landegrensene, og de fleste land vil

Det er ingen tvil om at den som er opptatt av dyrets ve og vel generelt er tryggest når hun kjøper norsk fremfor importert mat, skriver artikkelforfatterne. FOTO: FRANK MAY, NTB SCANPIX

ønske å mette egen befolkning først ved matmangel. Norges befolkning deler Willochs bekymring. 81 prosent mener at vi må produsere egen mat så vi klarer oss i en krise.

2. Trygg mat: Det er viktig for oss at maten vi spiser er trygg, uten farlige sprøytemidler og bakterier. Bare 1 prosent av oss mener trygg mat ikke er viktig.

Norsk mat er uvanlig trygg. Sammenlignet med andre land har Norge høye krav til og god kontroll med bruk av giftstoffer i landbruket. Mens danskene ikke kan spise bløtkokt egg og har vent seg til utbrudd av multiresistente bakterier i svinebeholdninger, kan nordmenn nyte sin biff tartar og pasta carbonara uten tanke på salmonella og farlig kjøtt. Ingen andre bønder i Europa bruker mindre antibiotika i matproduksjonen enn de norske.

3. Dyrevelferd: 83 prosent mener det er viktig at dyrene vi bruker i matproduksjonen, har det bra. Vi har strenge krav til og god kontroll med dyrevelferden i Norge. Det betyr ikke at landbruket leverer på det romantiske bildet av kuer på engen og høner på tunet.

Effektivitetskravet i produksjonen har ført til at mange kyllinger og griser ikke ser dagens lys gjennom sitt korte liv, og kua har bare åtte uker med sommerferie ute. Men det er likevel ingen tvil om at den som er opptatt av dyrets ve og vel generelt er tryggest når hun kjøper norsk fremfor importert mat.

4. Klima: At produksjon og frakt av mat skal være mest mulig klimavennlig, blir stadig viktigere for oss. Landbruket står for omtrent ni prosent av Norges klimagassutslipp. Det hjelper klimaet lite å legge ned norsk landbruk og la klimautslippet komme i andre land som tar over vår matproduksjon.

Norge har ualminnelig gode forutsetninger for å gjøre landbruket mer klimavennlig. Vi har godt utdannede og organiserte bønder, fremragende forskningsmiljøer, fungerende lovverk og god kontroll. Landbruket må bli fossilfritt, utnytte alt avfall som en ressurs og satse på biogass. Bøndene må selv gå i spissen for å modernisere sin næring.

5. Fremtidens verdiskaping: Det er rundt 47.000 årsverk i jordbruket. Råvarene de produserer skaper 40.000 jobber i næringsmiddelindustrien, som omsetter for over 150 milliarder kroner.

I fremtiden kan landbruket bli viktigere enn nå. Sysselsetting og inntekter fra oljeproduksjon vil gradvis falle. Andre næringer, slik som verdikjeden for mat, blir relativt sett viktigere. Mye ny næring ligger også i de ressursene som bøndene skaper og forvalter.

Bioøkonomi er pekt på som «den nye oljen». Vi skal lage colaflasker av trær, dyrefôr av tang, energi av gjødsel. Fortsetter vi å legge ned landbruket, mister vi både råvaretilgang og et viktig idéverksted for hva vi skal leve av i fremtiden.

Økonomisk og grønt løft

For at forbrukeren/velgeren fortsatt skal være villig til å betale det ekstra som norsk mat koster, må norsk landbruk fortsette å levere på sunn, trygg, kortreist, klimavennlig og dyrevennlig mat.

Tross alles ønsker går produksjonen ned, blant annet fordi lønnsomheten er for dårlig, slik vi dokumenterer i vårt nye notat «Verdien av norsk mat». Skal dette snu, må vi må gi landbruket et økonomisk og grønt løft. Ikke av hensyn til bøndene, men for at vi andre skal fortsette å få det vi vil ha.